

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (tretji senat)

z dne 29. junija 2023 *

„Predhodno odločanje – Konkurenca – Omejevalni sporazumi – Člen 101 PDEU – Vertikalni sporazumi – Najnižja cena za nadaljnjo prodajo, ki jo dobavitelj določi svojim distributerjem – Pojem ‚omejevanje konkurence zaradi cilja‘ – Pojem ‚sporazum‘ – Dokaz o soglasju volj med dobaviteljem in njegovimi distributerji – Praksa, ki zajema skoraj celotno ozemlje države članice – Vpliv na trgovino med državami članicami – Uredba (ES) št. 2790/1999 in Uredba (ES) št. 330/2010 – Nedopustna omejitve“

V zadevi C-211/22,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Tribunal da Relação de Lisboa (višje sodišče v Lizboni, Portugalska) z odločbo z dne 24. februarja 2022, ki je na Sodišče prispela 17. marca 2022, v postopku

Super Bock Bebidas SA,

AN,

BQ

proti

Autoridade da Concorrência,

SODIŠČE (tretji senat),

v sestavi K. Jürimäe (poročevalka), predsednica senata, M. Safjan, N. Piçarra, N. Jääskinen in M. Gavalec, sodniki,

generalna pravobranilka: J. Kokott,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

* Jezik postopka: portugalsčina.

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Super Bock Bebidas SA, AN in BQ J. Caimoto Duarte, R. da Silva, F. Espregueira Mendes, R. Mesquita Guimarães, A. Navarro de Noronha, R. Sarabando Pereira, A. Veloso Pedrosa in J. Whyte, advogados,
- za Autoridade da Concorrência S. Assis Ferreira in A. Cruz Nogueira, advogadas,
- za portugalsko vlado C. Alves in P. Barros da Costa, agentki,
- za grško vlado K. Boskovits, agent,
- za špansko vlado L. Aguilera Ruiz, agent,
- za avstrijsko vlado A. Posch in G. Eberhard, agenta,
- za Evropsko komisijo S. Baches Opi, P. Berghe in P. Caro de Sousa, agenti,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalne pravobranilke, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 101(1) PDEU, člena 4(a) Uredbe Komisije (EU) št. 330/2010 z dne 20. aprila 2010 o uporabi člena 101(3) [PDEU] za skupine vertikalnih sporazumov in usklajenih ravnanj (UL 2010, L 102, str. 1) ter Smernic o vertikalnih omejitvah (UL 2010, C 130, str. 1).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med družbo Super Bock Bebidas SA (v nadaljevanju: Super Bock) ter osebama AN in BQ na eni strani ter Autoridade da Concorrência (organ, pristojen za konkurenco, Portugalska) na drugi glede zakonitosti odločbe tega organa, s katero je bilo ugotovljeno, da so družba Super Bock ter osebi AN in BQ kršile pravila o konkurenci, in so jim bile zato naložene globe.

Pravni okvir

Pravo Evropske unije

- 3 Uredba št. 330/2010 je z učinkom od 1. junija 2010 nadomestila Uredbo Komisije (ES) št. 2790/1999 z dne 22. decembra 1999 o uporabi člena 81(3) [ES] za skupine vertikalnih sporazumov in usklajenih ravnanj (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 1, str. 364). Uredba št. 330/2010 je v skladu z njenim členom 10, drugi odstavek, prenehala veljati 31. maja 2022.

4 V uvodnih izjavah 5 in 10 Uredbe št. 330/2010, ki v bistvu ustrezata uvodnima izjavama 5 in 10 Uredbe št. 2790/1999, je bilo navedeno:

„(5) Ugodnost skupinske izjeme, določene s to Uredbo, naj bo omejena na vertikalne sporazume, za katere je mogoče z zadostno gotovostjo domnevati, da izpolnjujejo pogoje iz člena 101(3) [PDEU].

[...]

„(10) Ta uredba ne izvzema vertikalnih sporazumov, ki vsebujejo omejitve, ki bodo verjetno omejile konkurenco in škodile potrošnikom, ali ki niso nujne za doseganje izboljšanja učinkovitosti. Od ugodnosti skupinske izjeme, določene s to uredbo, je treba ne glede na tržni delež zadevnih podjetij izključiti zlasti vertikalne sporazume, ki vsebujejo nekatere vrste hudega omejevanja konkurence, kot so minimalne in fiksne cene za nadaljnjo prodajo ter nekatere vrste ozemeljske zaščite.“

5 Člen 1(1)(a) in (b) Uredbe št. 330/2010 je vseboval te opredelitve:

„V tej uredbi se uporabljajo naslednje opredelitve pojmov:

(a) ‚vertikalni sporazum‘ pomeni sporazum ali usklajeno ravnanje med dvema ali več podjetij, od katerih za namene sporazuma ali usklajenega ravnanja vsako posluje na različni stopnji proizvodne ali distribucijske verige, in ki se nanaša na pogoje, po katerih lahko udeležena podjetja kupujejo, prodajajo ali preprodajajo določeno blago ali storitve;

(b) ‚vertikalna omejitev‘ pomeni omejitev konkurence v vertikalnem sporazumu, ki spada v področje uporabe člena 101(1) [PDEU].“

6 V členu 2(1) Uredbe št. 2790/1999 so bile v bistvu enake opredelitve pojmov.

7 V členu 2 uredb št. 2790/1999 in št. 330/2010 je bilo določeno pravilo o izjemi. Člen 2(1) Uredbe št. 330/2010, ki v bistvu ustreza členu 2(1) Uredbe št. 2790/1999, je določal:

„V skladu s členom 101(3) [PDEU] in ob upoštevanju določb te uredbe, se člen 101(1) [PDEU] ne uporablja za vertikalne sporazume.

Ta izjema se uporablja, če taki sporazumi vsebujejo vertikalne omejitve.“

8 Člena 4 uredb št. 2790/1999 in 330/2010 sta se nanašala na „nedopustne omejitve“, ki niso mogle biti upravičene do ugodnosti skupinske izjeme. Člen 4 Uredbe št. 330/2010, ki v bistvu ustreza členu 4 Uredbe št. 2790/1999, je določal:

„Izjema iz člena 2 se ne uporablja za vertikalne sporazume, katerih namen je, neposredno ali posredno, samostojno ali v kombinaciji z drugimi dejavniki pod nadzorom pogodbenic:

(a) omejitev možnosti kupca, da določi svojo prodajno ceno, ne glede na možnost dobavitelja, da določi maksimalno prodajno ceno ali priporoči prodajno ceno, če to ne povzroča fiksnih ali minimalnih prodajnih cen zaradi pritiska ali spodbud katere koli pogodbenice;

[...]“.

Portugalsko pravo

- 9 Člen 9(1)(a) lei n.º 19/2012 – Aprova o novo regime jurídico da concorrência, revogando as leis n.ºs 18/2003, de 11 de junho, e 39/2006, de 25 de agosto, e procede à segunda alteração à lei n.º 2/99, de 13 de janeiro (zakon št. 19/2012 o vzpostavitvi nove pravne ureditve konkurence, razveljavitvi zakonov št. 18/2003 z dne 11. junija in št. 39/2006 z dne 25. avgusta ter drugi spremembi zakona št. 2/99 z dne 13. januarja) z dne 8. maja 2012 (*Diário da República*, 1. serija, št. 89/2012, z dne 8. maja 2012, v nadaljevanju: NRJC) določa:

„Prepovedani so vsi sporazumi med podjetji, usklajena ravnanja podjetij in sklepi podjetniških združenj, katerih cilj oziroma posledica je znatno preprečevanje, izkrivljanje ali omejevanje konkurence na celotnem nacionalnem trgu ali njegovem delu, predvsem tisti, ki:

(a) neposredno ali posredno določajo nakupne ali prodajne cene ali druge pogoje poslovanja [...]“.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 10 Super Bock je družba s sedežem na Portugalskem, ki proizvaja in prodaja pivo, ustekleničeno vodo, brezalkoholne pijače, ledene čaje, vina, sangrije in jabolčnik. Glavna dejavnost družbe Super Bock temelji na trgih piva in ustekleničene vode.
- 11 Osebi AN in BQ sta član uprave družbe Super Bock oziroma direktor njenega komercialnega oddelka, odgovoren za prodajo v distribucijskem kanalu „HoReCa“, ki se imenuje tudi kanal „on-trade“.
- 12 Ta kanal, na katerega se nanaša ravnanje iz postopka v glavni stvari, je povezan z nakupi pijač v hotelih, restavracijah in kavarnah, in sicer za potrošnjo zunaj doma. Družba Super Bock je z namenom distribucije pijač prek tega kanala na Portugalskem sklenila sporazume o izključni distribuciji z neodvisnimi distributerji. Ti distributerji nadalje prodajajo pijače, kupljene od družbe Super Bock, na skoraj celotnem portugalskem ozemlju. Družba Super Bock z neposredno prodajo oskrbuje samo nekatera območja. To so Lizbona, Porto, Madeira, Coimbra (Portugalska) (do leta 2013) ter otoka Pico in Faial (Portugalska) od leta 2014.
- 13 Iz dejanskega stanja, ki ga je ugotovilo predložitveno sodišče, je družba Super Bock vsaj v obdobju med 15. majem 2006 in 23. januarjem 2017 vsem tem distributerjem redno in na splošno nespremenjeno določala pogoje poslovanja, ki so jih morali ti distributerji upoštevati pri nadaljnji prodaji proizvodov, ki jim jih je ta družba prodajala. Natančneje, družba Super Bock je določila najnižje cene za nadaljnjo prodajo, da bi zagotovila ohranjanje stabilne in poenotene najnižje cene na celotnem nacionalnem trgu.
- 14 Natančneje, oddelek za prodajo družbe Super Bock je praviloma vsak mesec odobril seznam najnižjih cen za nadaljnjo prodajo in jih posredoval distributerjem. Vodje mreže ali trga pri družbi Super Bock so cene za nadaljnjo prodajo posredovali distributerjem ustno ali pisno (po elektronski pošti). Te cene so na splošno uporabljali distributerji. Ti distributerji pa so morali v okviru sistema nadzora in spremljanja, ki ga je vzpostavila družba Super Bock, tej sporočiti podatke o nadaljnji prodaji, na primer glede količin in zneskov. Če se distributerji niso držali cen v skladu s pogoji poslovanja, ki jih je določila družba Super Bock, so jim grozili „povračilni ukrepi“, kot so ukinitve finančnih spodbud, ki vključujejo komercialne popuste na nakup proizvodov in

nadomestilo za popuste, ki so jih distributerji uporabljali pri nadaljnji prodaji, ter prekinitev dobave in obnavljanja zalog. Distributerji so tako tvegali, da bodo izgubi jamstvo za pozitivne distribucijske marže, ki jim je bilo odobreno pod navedenimi pogoji poslovanja.

- 15 Organ, pristojen za konkurenco, je ugotovil, da to ravnanje neposrednega in posrednega določanja cen in drugih pogojev, ki veljajo za nadaljnjo prodajo proizvodov prek mreže neodvisnih distributerjev v distribucijskem kanalu HoReCa na skoraj celotnem portugalskem ozemlju, pomeni kršitev pravil o konkurenci v smislu člena 9(1)(a) NRJC in člena 101(1)(a) PDEU. Zato je ta organ družbi Super Bock ter osebama AN in BQ naložil globe.
- 16 Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão (sodišče za konkurenco, regulacijo in nadzor, Portugalska), pri katerem so zadnjenavedeni vložili tožbo, je potrdilo odločbo organa, pristojnega za konkurenco.
- 17 Družba Super Bock ter osebi AN in BQ so zoper sodbo navedenega sodišča vložile pritožbo pri Tribunal da Relação de Lisboa (višje sodišče v Lizboni, Portugalska), ki je v tej zadevi predložitveno sodišče.
- 18 Predložitveno sodišče glede na trditve, ki so mu bile predložene, in vprašanja za predhodno odločanje, ki so jih predlagale stranke spora, ki mu je predložen, meni, da je treba pridobiti pojasnila o razlagi člena 101 PDEU. V bistvu se predložitveno sodišče sprašuje, prvič, ali lahko pojem „omejevanje konkurence zaradi cilja“ zajema vertikalni sporazum o določitvi najnižjih cen za nadaljnjo prodajo in, če je tako, pod katerimi pogoji. Drugič, vprašanja predložitvenega sodišča se nanašajo na pojem „sporazum“, kadar dobavitelj svojim distributerjem določi najnižje cene za nadaljnjo prodajo. Tretjič, predložitveno sodišče se sprašuje, ali se lahko pojem „vpliv na trgovino med državami članicami“ nanaša na posledice sporazuma o distribuciji, ki se uporablja le na skoraj celotnem ozemlju države članice.
- 19 V teh okoliščinah je Tribunal da Relação de Lisboa (višje sodišče v Lizboni) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:
 - „1. Ali vertikalno določanje najnižjih cen samo po sebi pomeni kršitev zaradi cilja, ki ne zahteva predhodne analize zadostne škodljivosti sporazuma?
 2. Ali je treba za ugotovitev, da je podan ‚sporazum‘ kot element kršitve zaradi (tihe) določitve najnižjih cen za distributerje, v konkretnem primeru zlasti z neposrednimi dokazi dokazati, da so distributerji v praksi uporabljali določene cene?
 3. Ali za to, da bi se štelo, da je bila storjena kršitev zaradi (tihe) določitve najnižjih cen za distributerje, zadostujejo ti elementi: (i) pošiljanje cenikov z najnižjimi cenami in distribucijskimi maržami; (ii) zahteva, da distributerji pošiljajo informacije o prodajnih cenah, ki jih uporabljajo; (iii) pritožbe distributerjev (kadar menijo, da cene za nadaljnjo prodajo, ki so jim bile določene, niso konkurenčne, ali kadar dokažejo, da jih konkurenčni distributerji ne upoštevajo); (iv) obstoj mehanizmov za spremljanje (povprečnih najnižjih) cen in (v) obstoj povračilnih ukrepov (ne da bi bila dokazana dejanska uporaba teh ukrepov)?

4. Ali je treba glede na člen 101(1)(a) PDEU, člen 4(a) Uredbe št. 330/2010, Smernice Evropske komisije o vertikalnih omejitvah in sodno prakso [Evropske unije] domnevati, da sporazum med dobaviteljem in njegovimi distributerji, s katerim se (vertikalno) določajo najnižje cene in drugi pogoji poslovanja, ki veljajo za nadaljnjo prodajo, pomeni zadostno škodljivost za konkurenco v smislu člena 101(3) PDEU brez poseganja v analizo morebitnih pozitivnih gospodarskih učinkov, ki izhajajo iz takega ravnanja?
5. Ali je s členom 101(1)(a) PDEU in sodno prakso [Unije] skladna sodna odločba, v kateri se šteje, da je podan objektivni znak ‚sporazum‘ med dobaviteljem in distributerji, na podlagi:
 - (a) pogojev poslovanja, ki jih dobavitelj redno, na splošno in nespremenljivo v obdobju, ko je trajalo to ravnanje, določa in od distributerjev zahteva, da jih upoštevajo pri nadaljnji prodaji proizvodov, ki jih kupijo od dobavitelja, zlasti cen, ki jih zaračunajo svojim strankam, predvsem v smislu najnižjih ali povprečnih najnižjih cen;
 - (b) ustnega ali pisnega (po elektronski pošti) obvestila o cenah za nadaljnjo prodajo;
 - (c) nezmožnosti distributerjev, da bi samostojno določali cene za nadaljnjo prodajo;
 - (d) običajne in razširjene prakse, pri kateri zaposleni pri dobavitelju (v telefonskem pogovoru ali osebno) prosijo distributerje, naj upoštevajo navedene cene;
 - (e) splošnega upoštevanja cen za nadaljnjo prodajo, ki jih določi dobavitelj (razen občasnih nesoglasij), s strani distributerjev in preverjanja, ali je ravnanje distributerjev na trgu na splošno v skladu s pogoji, ki jih določi dobavitelj;
 - (f) dejstva, da distributerji, da ne bi kršili določene pogoje, pogosto sami zahtevajo od dobavitelja, da navede cene za nadaljnjo prodajo;
 - (g) ugotovitve, da se distributerji pogosto pritožujejo nad cenami dobavitelja, namesto da bi preprosto uporabili druge cene;
 - (h) določitve (znižanih) distribucijskih marž s strani dobavitelja in domneve distributerjev, da so te marže ustrezna raven plačila za njihove posle;
 - (i) ugotovitve, da dobavitelj z uvedbo nizkih marž vsiljuje najnižjo ceno za nadaljnjo prodajo, ker bi bile sicer distribucijske marže negativne;
 - (j) politike popustov, ki jih dobavitelj odobri distributerjem na podlagi cen za nadaljnjo prodajo, ki jih ti dejansko uporabljajo – pri čemer je najnižja cena, ki jo je predhodno določil dobavitelj, raven nadomestitve pri ‚sell out‘;
 - (k) potrebe, da distributerji – v mnogih primerih zaradi negativne distribucijske marže – upoštevajo ravni cene za nadaljnjo prodajo, ki jih določi dobavitelj; praksa nižjih cen za nadaljnjo prodajo se izvaja le v zelo posebnih primerih in kadar distributerji prosijo dobavitelja za dodaten popust pri ‚sell out‘;
 - (l) tega, da dobavitelj določi najvišje popuste, distributerji pa jih upoštevajo, za zadevne stranke, kar ima za posledico najnižjo ceno pri nadaljnji prodaji, ker bi bila sicer distribucijska marža negativna;
 - (m) neposrednega stika dobavitelja s strankami distributerjev in določanje pogojev nadaljnje prodaje, ki so jim naknadno naloženi;
 - (n) posredovanja dobavitelja na pobudo distributerjev v smislu, da je dobavitelj tisti, ki odloča o uporabi določenih komercialnih popustov ali se ponovno pogaja o komercialnih pogojih nadaljnje prodaje, in
 - (o) tega, da distributerji od dobavitelja zahtevajo, naj dovoli izvedbo določenega posla pod določenimi pogoji, da bi si zagotovili svojo distribucijsko maržo?
6. Ali lahko na trgovino med državami članicami vpliva sporazum o določitvi najnižjih cen za nadaljnjo prodajo, kot je opisan zgoraj in ki zajema skoraj celotno nacionalno ozemlje?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Uvodne ugotovitve

- 20 Družba Super Bock in Evropska komisija sta, ne da bi se sklicevali na nedopustnost predloga za sprejetje predhodne odločbe ali formalno prerekali dopustnost nekaterih vprašanj, izrazili dvome o razumljivosti petega vprašanja in o potrebi drugega vprašanja za predhodno odločanje za potrebe spora o glavni stvari.
- 21 Opozoriti je treba, da predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki je instrument sodelovanja med Sodiščem in nacionalnimi sodišči, temelji na dialogu med sodišči. Ob tem, da nacionalno sodišče presodi, ali je razlaga prava Unije potrebna za to, da lahko odloči o sporu, ki mu je predložen, in sicer ob upoštevanju mehanizma postopka iz člena 267 PDEU, navedeno sodišče tudi odloči, kako se oblikujejo ta vprašanja. Čeprav lahko omenjeno sodišče pozove stranke v sporu, ki mu je predložen, naj mu predlagajo vprašanja, ki bi jih lahko sprejelo kot vprašanja za predhodno odločanje, pa nazadnje samo odloči tako glede oblike kakor vsebine teh vprašanj (glej v tem smislu sodbo z dne 21. julija 2011, Kelly, C-104/10, EU:C:2011:506, točke od 63 do 65).
- 22 Za vprašanja v zvezi z razlago prava Unije, ki jih nacionalna sodišča zastavijo v pravnem in dejanskem okviru, za opredelitev katerega so odgovorna sama in katerega pravilnosti Sodišče ne preverja, velja domneva upoštevnosti. Sodišče lahko zavrne odločanje o predlogu nacionalnega sodišča samo, če je očitno, da zahtevana razlaga prava Unije nima nobene zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora o glavni stvari, če je problem hipotetičen ali če Sodišče nima na voljo dejanskih in pravnih elementov, ki so potrebni, da bi lahko na zastavljena vprašanja dalo koristne odgovore (sodba z dne 23. januarja 2018, F. Hoffmann-La Roche in drugi, C-179/16, EU:C:2018:25, točka 45 in navedena sodna praksa).
- 23 V zvezi s tem zadnjim je treba opozoriti, da iz ustaljene sodne prakse, ki se zdaj odraža v členu 94(a) in (b) Poslovnika Sodišča, izhaja, da nujnost razlage prava Unije, ki je koristna za nacionalno sodišče, od tega sodišča zahteva, da opredeli dejanski in pravni okvir, v katerega se umeščajo vprašanja, ki jih postavlja, ali vsaj pojasni dejanske okoliščine, ki so podlaga za ta vprašanja. Te zahteve so posebej pomembne na področju konkurence, za katero so značilni zapleteni dejanski in pravni položaji (glej v tem smislu sodbi z dne 26. januarja 1993, Telemarsicabruzzo in drugi, od C-320/90 do C-322/90, EU:C:1993:26, točki 6 in 7, in z dne 19. januarja 2023, Unilever Italia Mkt. Operations, C-680/20, EU:C:2023:33, točka 18 in navedena sodna praksa).
- 24 Poleg tega mora predlog za sprejetje predhodne odločbe, kot določa člen 94(c) Poslovnika, nujno vsebovati razloge, ki so predložitvenemu sodišču vzbudili dvom glede razlage ali veljavnosti nekaterih določb prava Unije, in pojasnitev zveze, ki po mnenju predložitvenega sodišča obstaja med temi določbami in nacionalno zakonodajo, ki jo je treba uporabiti v sporu o glavni stvari.
- 25 V obravnavani zadevi bi bilo v duhu sodelovanja, ki je neločljivo povezano z dialogom med sodišči in da bi se Sodišču omogočilo, da izda čim bolj koristno odločitev, zaželeno, da bi predložitveno sodišče bolj povzelo in jasno predstavilo svoje razumevanje spora, o katerem odloča, in pravna vprašanja, na katerih temelji njegov predlog za sprejetje predhodne odločbe, namesto da je pretirano dolgo povzelo številne izvlečke iz listin iz spisa, ki mu je bil predložen. Podobno, čeprav je predložitveno sodišče res navedlo razloge, iz katerih je pri Sodišču vložilo predlog za sprejetje predhodne odločbe, bi bilo koristno za sodelovanje, da predložitveno sodišče tudi preoblikuje vprašanja, ki so mu jih predlagale stranke v postopku v glavni stvari, da bi se izognilo

nepotrebne prekrivanju teh vprašanj. Prav tako bi bilo koristno pojasniti pravne in dejanske premise, na katerih ta vprašanja temeljijo, tako bi Sodišče lahko podalo natančnejše in bolj usmerjene odgovore.

- 26 V teh okoliščinah, čeprav je ta predlog za sprejetje predhodne odločbe dopusten, ker izpolnjuje pogoje iz člena 94 Poslovnika, Sodišče predložitvenemu sodišču lahko zagotovi le minimalne in splošne napotke, da bi ga vodilo pri uporabi člena 101 PDEU v okoliščinah spora o glavni stvari.

Prvo in četrto vprašanje: pojem „omejevanje konkurence zaradi cilja“ v smislu člena 101(1) PDEU

- 27 Predložitveno sodišče s prvim in četrtem vprašanjem, ki ju je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašuje, ali je treba člen 101(1) PDEU razlagati tako, da je mogoče ugotoviti, da vertikalni sporazum o določitvi najnižjih cen za nadaljnjo prodajo pomeni „omejevanje konkurence zaradi cilja“, ne da bi se predhodno preučilo, ali ta sporazum izkazuje zadostno stopnjo škodljivosti za konkurenco oziroma ali je mogoče domnevati, da tak sporazum sam po sebi pomeni tako stopnjo škodljivosti.
- 28 Uvodoma je treba spomniti, da je v okviru postopka iz člena 267 PDEU, ki temelji na jasni ločitvi funkcij nacionalnih sodišč in Sodišča, vloga zadnjega omejena na razlago določb prava Unije, glede katerih mu je postavljeno vprašanje, v obravnavani zadevi člena 101(1) PDEU. Tako ni naloga Sodišča, temveč predložitvenega sodišča, da dokončno presodi, ali je glede na vse upoštevne elemente položaja v glavni stvari ter glede na gospodarski in pravni okvir, v katerega je ta umeščen, cilj zadevnega sporazuma omejevanje konkurence (sodba z dne 18. novembra 2021, *Visma Enterprise*, C-306/20, EU:C:2021:935, točka 51 in navedena sodna praksa).
- 29 Vendar lahko Sodišče, ko odloča o predlogu za sprejetje predhodne odločbe, na podlagi elementov iz spisa, ki ga ima na voljo, poda pojasnila, ki predložitveno sodišče usmerjajo pri njegovi razlagi, da lahko to reši spor (sodba z dne 18. novembra 2021, *Visma Enterprise*, C-306/20, EU:C:2021:935, točka 52 in navedena sodna praksa).
- 30 Najprej je treba spomniti, da člen 101(1) PDEU določa, da so kot nezdružljivi z notranjim trgom prepovedani vsi sporazumi med podjetji, sklepi podjetniških združenj in usklajena ravnanja, ki bi lahko prizadeli trgovino med državami članicami in katerih cilj oziroma posledica je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na notranjem trgu.
- 31 Sporazum, da bi bil zajet s prepovedjo iz te določbe, mora imeti za „cilj oziroma posledico“ preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na notranjem trgu. Na podlagi ustaljene sodne prakse Sodišča od sodbe z dne 30. junija 1966, *LTM* (56/65, EU:C:1966:38), dalje je treba zaradi alternativnosti tega pogoja, na katero kaže veznik „oziroma“, najprej preučiti sam cilj sporazuma (glej v tem smislu sodbi z dne 26. novembra 2015, *Maxima Latvija*, C-345/14, EU:C:2015:784, točka 16 in navedena sodna praksa, in z dne 18. novembra 2021, *Visma Enterprise*, C-306/20, EU:C:2021:935, točki 54 in 55 ter navedena sodna praksa). Če je tako dokazan protikonkurenčni cilj sporazuma, ni treba ugotavljati njegovih posledic za konkurenco (sodba z dne 20. januarja 2016, *Toshiba Corporation/Komisija*, C-373/14 P, EU:C:2016:26, točka 25 in navedena sodna praksa).
- 32 Poleg tega je treba pojem „omejevanje konkurence zaradi cilja“ razlagati ozko. Ta pojem se tako lahko uporablja zgolj za nekatere vrste dogovorov med podjetji, pri katerih je stopnja škodljivosti za konkurenco taka, da je mogoče šteti, da ugotavljanje njihovih posledic ni potrebno (glej v tem

smislu sodbi z dne 26. novembra 2015, Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, točka 18 in navedena sodna praksa, in z dne 18. novembra 2021, Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, točka 60 in navedena sodna praksa).

- 33 Vendar okoliščina, da sporazum pomeni vertikalni sporazum, ne izključuje možnosti, da ta sporazum pomeni „omejevanje konkurence zaradi cilja“. Čeprav so namreč vertikalni sporazumi po naravi pogosto za konkurenco manj škodljivi kakor horizontalni, so lahko kljub temu v nekaterih okoliščinah posebej omejujoči (glej v tem smislu sodbi z dne 14. marca 2013, Allianz Hungária Biztosító in drugi, C-32/11, EU:C:2013:160, točka 43, in z dne 18. novembra 2021, Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, točka 61).
- 34 Za ugotovitev, ali sporazum, ne glede na to, ali je horizontalni ali vertikalni, pomeni omejevanje konkurence „zaradi cilja“, je bistveno pravno merilo to, ali tak sporazum sam po sebi pomeni zadostno stopnjo škodljivosti za konkurenco (glej v tem smislu sodbi z dne 11. septembra 2014, CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 57, in z dne 18. novembra 2021, Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, točka 59 in navedena sodna praksa).
- 35 Za preučitev, ali je to merilo izpolnjeno, je treba upoštevati vsebino njegovih določb, cilje, ki se želijo z njim doseči, ter pravni in gospodarski okvir, v katerega je umeščen. Pri presoji navedenega okvira je treba upoštevati tudi naravo zadevnega blaga in storitev ter dejanske pogoje delovanja in strukture zadevnega trga ali trgov (sodba z dne 14. marca 2013, Allianz Hungária Biztosító in drugi, C-32/11, EU:C:2013:160, točka 36 in navedena sodna praksa).
- 36 Poleg tega, kadar se stranke sporazuma sklicujejo na pozitivne posledice tega sporazuma za konkurenco, je treba te elemente upoštevati kot elemente okvira tega sporazuma. Če bi bile te pozitivne posledice namreč potrjene, upoštevne, značilne za zadevni sporazum in dovolj pomembne, bi bilo zaradi takih posledic mogoče razumno dvomiti o zadostni škodljivosti tega sporazuma za konkurenco (glej v tem smislu sodbo z dne 30. januarja 2020, Generics (UK) in drugi, C-307/18, EU:C:2020:52, točke 103, 105 in 107).
- 37 Iz te sodne prakse izhaja, da mora predložitveno sodišče za presajo, ali vertikalni sporazum o določitvi najnižjih cen za nadaljnjo prodajo pomeni „omejevanje konkurence zaradi cilja“ v smislu člena 101(1) PDEU, ob upoštevanju meril, navedenih v točkah 34 in 35 te sodbe, preveriti, ali je ta sporazum dovolj škodljiv za konkurenco.
- 38 V okviru te presoje, ki jo mora opraviti predložitveno sodišče, bo moralo navedeno sodišče kot element pravnega okvira upoštevati tudi okoliščino, ki jo je samo poudarilo, da vertikalni sporazum o določitvi najnižjih cen za nadaljnjo prodajo lahko spada v kategorijo „nedopustnih omejitev“ v smislu člena 4(a) uredb št. 2790/1999 in št. 330/2010.
- 39 Ta okoliščina pa ne pomeni, da predložitvenemu sodišču ni treba opraviti presoje iz točke 37 te sodbe.
- 40 Edini cilj člena 4(a) Uredbe št. 2790/1999 v povezavi z njeno uvodno izjavo 10 in člena 4(a) Uredbe št. 330/2010 v povezavi z njeno uvodno izjavo 10 je namreč izključiti nekatere vertikalne omejitve s področja uporabe skupinskih izjem. Ta izjema, določena v členu 2 vsake od teh uredb v povezavi z uvodno izjavo 5 teh uredb, velja za vertikalne sporazume, za katere se šteje, da niso škodljivi za konkurenco.

- 41 Navedene določbe uredb št. 2790/1999 in 330/2010 pa ne vsebujejo informacije o opredelitvi navedenih omejitev kot omejitve „zaradi cilja“ ali „zaradi posledic“. Poleg tega, kot je Komisija navedla v pisnem stališču pred Sodiščem, pojma „nedopustna omejitev“ in „omejevanje zaradi cilja“ nista pojmovno zamenljiva in se nujno ne ujemata. Omejitve, ki so izključene iz navedene izjeme, je torej treba preučiti za vsak primer posebej z vidika člena 101(1) PDEU.
- 42 Iz tega sledi, da predložitveno sodišče ne more opustiti presoje iz točke 37 te sodbe, ker naj bi vertikalni sporazum o določitvi najnižjih cen za nadaljnjo prodajo vsekakor pomenil tako omejitev zaradi cilja oziroma naj bi se štel za tako omejevanje zaradi cilja.
- 43 Glede na vse zgornje preudarke je treba na prvo in četrto vprašanje odgovoriti, da je treba člen 101(1) PDEU razlagati tako, da je mogoče ugotoviti, da vertikalni sporazum o določitvi najnižjih cen za nadaljnjo prodajo pomeni „omejevanje konkurence zaradi cilja“ šele po tem, ko se ugotovi, da ta sporazum ob upoštevanju vsebine njegovih določb, ciljev, ki se želijo z njim doseči, ter vseh elementov, ki opredeljujejo gospodarski in pravni okvir, v katerega je umeščen, izkazuje zadostno stopnjo škodljivosti za konkurenco.

Tretje in peto vprašanje: pojem „sporazum“ v smislu člena 101 PDEU

- 44 Predložitveno sodišče s tretjim in petim vprašanjem, ki ju je treba preučiti na drugem mestu in skupaj, v bistvu sprašuje, ali je treba člen 101(1) PDEU razlagati tako, da gre za „sporazum“ v smislu tega člena, kadar dobavitelj svojim distributerjem določa najnižje cene za nadaljnjo prodajo proizvodov, ki jih prodaja.
- 45 Predložitveno sodišče želi torej razjasniti pojem „sporazum“ v smislu navedene določbe, da bi lahko ugotovilo, ali v okoliščinah spora o glavni stvari obstaja tak sporazum med družbo Super Bock in njenimi distributerji. Ker vprašanje predložitvenega sodišča temelji na številnih dejanskih predpostavkah, naštetih v tretjem in petem vprašanju, ki se deloma razlikujejo in pri čemer družba Super Bock nekatere prereka, je treba opozoriti, da v skladu z ločitvijo funkcij nacionalnih sodišč in Sodišča, navedeno v točki 28 te sodbe, ni naloga Sodišča, da se izreče o dejanskem stanju spora o glavni stvari.
- 46 Ob tem je mogoče ob razlagi dejanskih ugotovitev predložitvenega sodišča ugotoviti, da se ta vprašanja umeščajo v okvir, v katerem družba Super Bock svojim distributerjem redno pošilja sezname najnižjih cen za nadaljnjo prodajo in distribucijskih marž. Iz teh ugotovitev izhaja, da tako navedenim cenam za nadaljnjo prodajo v praksi sledijo distributerji, ki včasih zahtevajo tako informacijo, in ne oklevajo pri tem, da se pri družbi Super Bock pritožijo nad poslanimi cenami, namesto da bi zaračunavali druge cene. Nazadnje, v skladu z navedenimi ugotovitvami informacijo o najnižjih cenah za nadaljnjo prodajo spremljajo mehanizmi za nadzor cen, neupoštevanje teh cen pa lahko privede do povračilnih ukrepov in uporabe negativnih distribucijskih marž.
- 47 Po tem uvodnem pojasnilu je treba opozoriti, da v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča za „sporazum“ v smislu člena 101(1) PDEU zadostuje, da zadevna podjetja izrazijo skupno voljo, da bodo na trgu delovala na določen način (sodba z dne 18. novembra 2021, Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, točka 94 in navedena sodna praksa).
- 48 Sporazum torej ne more temeljiti na izrazu povsem enostranske politike ene stranke distribucijske pogodbe (glej v tem smislu sodbi z dne 6. januarja 2004, BAI in Komisija/Bayer, C-2/01 P in C-3/01 P, EU:C:2004:2, točki 100 in 102).

- 49 Vendar očitno enostranski akt ali ravnanje pomeni sporazum v smislu člena 101(1) PDEU, če je izraz soglasne volje vsaj dveh strank, pri čemer oblika tega soglasja sama po sebi ni odločilna (glej v tem smislu sodbo z dne 13. julija 2006, Komisija/Volkswagen, C-74/04 P, EU:C:2006:460, točka 37).
- 50 Ta soglasna volja strank lahko izhaja tako iz določb zadevne distribucijske pogodbe, kadar vsebuje izrecen poziv k spoštovanju najnižjih cen za nadaljnjo prodajo, ali pa dobavitelju vsaj dovoljuje, da določi take cene, kot tudi iz ravnanja strank, zlasti iz morebitne izrecne ali tihe privolitve distributerjev k pozivu k spoštovanju najnižjih cen za nadaljnjo prodajo (glej v tem smislu sodbi z dne 6. januarja 2004, BAI in Komisija/Bayer, C-2/01 P in C-3/01 P, EU:C:2004:2, točki 100 in 102, in z dne 13. julija 2006, Komisija/Volkswagen, C-74/04 P, EU:C:2006:460, točke 39, 40 in 46).
- 51 Predložitveno sodišče mora presoditi okoliščine spora o glavni stvari ob upoštevanju te sodne prakse.
- 52 V tem okviru dejstvo, da dobavitelj distributerjem redno pošilja sezname, v katerih so navedene najnižje cene, ki jih je ta dobavitelj določil, in distribucijske marže, ter dejstvo, da dobavitelj od teh distributerjev zahteva spoštovanje teh cen tako, da jih spremlja, sicer se sprejmejo povračilni ukrepi, in se lahko v primeru nespoštovanja teh ukrepov uporabijo negativne distribucijske marže, lahko pripeljeta do sklepa, da skuša ta dobavitelj svojim distributerjem določiti najnižje cene za nadaljnjo prodajo. Čeprav se zdi, da ti dejstvi sami po sebi izražata očitno enostransko ravnanje navedenega dobavitelja, je položaj drugačen, če so distributerji te cene spoštovali. V zvezi s tem lahko okoliščine, da distributerji v praksi sledijo najnižjim cenam za nadaljnjo prodajo ali da ti informacijo o teh cen zahtevajo, pri čemer ti distributerji kljub temu, da se pri dobavitelju pritožijo nad navedenimi cenami, na lastno pobudo drugih cen ne uporabijo, odražajo privolitev distributerjev v to, da dobavitelj določi najnižje cene za nadaljnjo prodajo.
- 53 Glede na vse zgornje preudarke je treba na tretje in peto vprašanje odgovoriti, da je treba člen 101(1) PDEU razlagati tako, da gre za „sporazum“ v smislu tega člena, kadar dobavitelj svojim distributerjem določa najnižje cene za nadaljnjo prodajo proizvodov, ki jih prodaja, če to, da dobavitelj določi te cene in da distributerji te cene spoštujejo, odraža izraz soglasne volje teh strank. Ta soglasna volja lahko izhaja tako iz določb zadevne distribucijske pogodbe, kadar vsebuje izrecen poziv k spoštovanju najnižjih cen za nadaljnjo prodajo, ali pa dobavitelju vsaj dovoljuje, da določi take cene, kot tudi iz ravnanja strank, zlasti iz morebitne izrecne ali tihe privolitve distributerjev k pozivu k spoštovanju najnižjih cen za nadaljnjo prodajo.

Drugo vprašanje: dokaz o obstoju „sporazuma“ v smislu člena 101 PDEU

- 54 Predložitveno sodišče želi z drugim vprašanjem v bistvu izvedeti, ali je treba člen 101 PDEU razlagati tako, da je mogoče obstoj „sporazuma“ v smislu tega člena med dobaviteljem in njegovimi distributerji dokazati le z neposrednimi dokazi.
- 55 Iz sodne prakse Sodišča izhaja, da kadar ni pravil Unije v zvezi z načeli o presoji dokazov in zahtevanega dokaznega standarda v okviru nacionalnega postopka za uporabo člena 101 PDEU, ta pravila določi notranji pravni red posamezne države članice na podlagi načela procesne avtonomije, če niso manj ugodna od tistih, ki urejajo podobne položaje, za katere velja nacionalno pravo (načelo enakovrednosti), in če z njimi ni v praksi onemogočeno ali preveč

oteženo uveljavljanje pravic, ki jih podeljuje pravo Unije (načelo učinkovitosti) (glej v tem smislu sodbo z dne 21. januarja 2016, Eturas in drugi, C-74/14, EU:C:2016:42, točke od 30 do 32 in navedena sodna praksa).

- 56 Iz te sodne prakse pa tudi izhaja, da se lahko v skladu z načelom učinkovitosti dokaz o kršitvi konkurenčnega prava Unije zagotovi ne le z neposrednimi dokazi, ampak tudi z indici, če so ti objektivni in skladni. V večini primerov je namreč treba na obstoj usklajenega ravnanja ali sporazuma sklepati iz več naključij in indicev, ki lahko, če se obravnavajo skupaj in če ni drugih skladnih pojasnil, pomenijo dokaz o kršitvi pravil o konkurenci (sodba z dne 21. januarja 2016, Eturas in drugi, C-74/14, EU:C:2016:42, točki 36 in 37 ter navedena sodna praksa).
- 57 Iz tega sledi, da je mogoče obstoj „sporazuma“ v smislu člena 101(1) PDEU, ki se nanaša na najnižje cene za nadaljnjo prodajo, dokazati ne le z neposrednimi dokazi, ampak tudi na podlagi naključij in skladnih indicev, če je iz tega mogoče sklepati, da je dobavitelj svoje distributerje pozval, naj sledijo takim cenam, in da so ti distributerji v praksi spoštovali cene, ki jih je navedel dobavitelj.
- 58 Glede na vse zgornje preudarke je treba na drugo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 101 PDEU v povezavi z načelom učinkovitosti razlagati tako, da je mogoče obstoj „sporazuma“ v smislu tega člena med dobaviteljem in njegovimi distributerji dokazati ne le z neposrednimi dokazi, ampak tudi z objektivnimi in skladnimi indici, iz katerih je mogoče sklepati na obstoj takega sporazuma.

Šesto vprašanje: pojem „vpliv na trgovino med državami članicami“ v smislu člena 101(1) PDEU

- 59 Predložitveno sodišče s šestim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 101(1) PDEU razlagati tako, da okoliščina, da vertikalni sporazum o določitvi najnižjih cen za nadaljnjo prodajo zajema skoraj celotno ozemlje države članice, vendar ne celotno, preprečuje, da bi ta sporazum lahko vplival na trgovino med državami članicami.
- 60 Iz ustaljene sodne prakse izhaja, da mora biti mogoče – da bi bil pogoj, v skladu s katerim mora biti sporazum v smislu člena 101(1) PDEU tak, da lahko vpliva na trgovino med državami članicami, izpolnjen – na podlagi več objektivnih dejanskih ali pravnih elementov z zadostno verjetnostjo predvideti, da lahko ta sporazum neposredno ali posredno, dejansko ali potencialno vpliva na tržne tokove med državami članicami, in to tako, da obstaja bojazen, da bi lahko oviral uresničitev enotnega trga med državami članicami. Poleg tega ta vpliv ne sme biti zanemarljiv (sodbi z dne 11. julija 2013, Ziegler/Komisija, C-439/11 P, EU:C:2013:513, točka 92 in navedena sodna praksa, in z dne 16. julija 2015, ING Pensii, C-172/14, EU:C:2015:484, točka 48 in navedena sodna praksa).
- 61 Za vpliv na trgovino med državami članicami gre po navadi takrat, ko je izpolnjenih več predpostavk, ki ne bi bile nujno odločilne, če bi se upoštevale posamezno. Za ugotovitev, ali omejevalni sporazum znatno vpliva na trgovino med državami članicami, ga je treba preučiti v njegovem gospodarskem in pravnem okviru (sodba z dne 11. julija 2013, Ziegler/Komisija, C-439/11 P, EU:C:2013:513, točka 93 in navedena sodna praksa).
- 62 V zvezi s tem dejstvo, da se omejevalni sporazum nanaša zgolj na prodajo proizvodov v samo eni državi članici, ne zadostuje za izključitev možnosti vpliva na trgovino med državami članicami. Tako je Sodišče razsodilo, da omejevalni sporazum, ki se nanaša na celotno ozemlje države članice, že po svoji naravi utrjuje delitev trga na nacionalni ravni tako, da ovira gospodarsko

prepletenost, ki jo uresničuje PDEU (glej v tem smislu sodbi z dne 26. novembra 1975, *Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique* in drugi/Komisija, 73/74, EU:C:1975:160, točki 25 in 26, in z dne 16. julija 2015, *ING Pensii*, C-172/14, EU:C:2015:484, točka 49 in navedena sodna praksa).

- 63 Sodišče je prav tako razsodilo, da lahko omejevalni sporazum, ki zajema le del ozemlja države članice, v nekaterih okoliščinah vpliva na trgovino med državami članicami (glej v tem smislu sodbo z dne 3. decembra 1987, *Aubert*, 136/86, EU:C:1987:524, točka 18).
- 64 Predložitveno sodišče mora ob upoštevanju gospodarskega in pravnega okvira sporazuma iz postopka v glavni stvari ugotoviti, ali ta sporazum lahko znatno vpliva na trgovino med državami članicami.
- 65 Glede na vse zgornje preudarke je treba na šesto vprašanje odgovoriti, da je treba člen 101(1) PDEU razlagati tako, da okoliščina, da vertikalni sporazum o določitvi najnižjih cen za nadaljnjo prodajo zajema skoraj celotno ozemlje države članice, vendar ne celotno, ne preprečuje, da bi ta sporazum lahko vplival na trgovino med državami članicami.

Stroški

- 66 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (tretji senat) razsodilo:

1. Člen 101(1) PDEU

je treba razlagati tako, da

je mogoče ugotoviti, da vertikalni sporazum o določitvi najnižjih cen za nadaljnjo prodajo pomeni „omejevanje konkurence zaradi cilja“ šele po tem, ko se ugotovi, da ta sporazum ob upoštevanju vsebine njegovih določb, ciljev, ki se želijo z njim doseči, ter vseh elementov, ki opredeljujejo gospodarski in pravni okvir, v katerega je umeščen, izkazuje zadostno stopnjo škodljivosti za konkurenco.

2. Člen 101(1) PDEU

je treba razlagati tako, da

gre za „sporazum“ v smislu tega člena, kadar dobavitelj svojim distributerjem določa najnižje cene za nadaljnjo prodajo proizvodov, ki jih prodaja, če to, da dobavitelj določi te cene in da distributerji te cene spoštujejo, odraža izraz soglasne volje teh strank. Ta soglasna volja lahko izhaja tako iz določb zadevne distribucijske pogodbe, kadar vsebuje izrecen poziv k spoštovanju najnižjih cen za nadaljnjo prodajo, ali pa dobavitelju vsaj dovoljuje, da določi take cene, kot tudi iz ravnanja strank, zlasti iz morebitne izrecne ali tihe privolitve distributerjev k pozivu k spoštovanju najnižjih cen za nadaljnjo prodajo.

3. Člen 101 PDEU v povezavi z načelom učinkovitosti

je treba razlagati tako, da

je mogoče obstoj „sporazuma“ v smislu tega člena med dobaviteljem in njegovimi distributerji dokazati ne le z neposrednimi dokazi, ampak tudi z objektivnimi in skladnimi indici, iz katerih je mogoče sklepati na obstoj takega sporazuma.

4. Člen 101(1) PDEU

je treba razlagati tako, da

okoliščina, da vertikalni sporazum o določitvi najnižjih cen za nadaljnjo prodajo zajema skoraj celotno ozemlje države članice, vendar ne celotno, ne preprečuje, da bi ta sporazum lahko vplival na trgovino med državami članicami.

Podpisi